
СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ИСТОРИЯ И ТЕОРИЯ НА

КУЛТУРАТА“

Р Е Ц Е Н З И Я

от проф. д. н. Иван Димов Кабаков

за дисертационния труд на Вяра Кирилова Белева

на тема: СОЦИАЛИЗАЦИЯ НА МУЗЕЙНИТЕ ОБЕКТИ В ТРЯВНА

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално

направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки

Докторска програма „Книгознание, библиотекознание, библиография -

междусекторни ресурси: библиотеки-музеи-архиви“

1. Представяне на дисертанта.

Вяра Кирилова Белева работи като екскурзовод от 1992 г. в Специализирания музей за резбарско и зографско изкуство в гр. Трявна. Преди това е работила на различни позиции в областта на туристическата индустрия чрез които натрупва значителен професионален опит по отношение не само на музейните обекти в Трявна, но и на туристическите организации и културните ценности на местно, регионално и национално равнище. Това ѝ позволява да се насочи към изследването на музейните обекти в Трявна добре фактологично подготвена като същевременно познава в детайли работата с публиките на различни като характер и вид културни наследства, което е задължителна предпоставка за тяхната социализация в условията на пазарна икономика.

1.1. Образование и обучение.

Вяра Кирилова Белева е завършила последователно Гимназия с преподаване на френски език в гр. Сливен (1978 г.), Колеж по туризъм в гр. Варна (1983 г.) от който е професионален бакалавър с основни предмети и професионални умения като екскурзовод и информатор, както и е магистър на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ гр. Велико Търново (2009 г.) с основни предмети и професионални умения в областта на маркетинга в туризма, туроператорската и туристическата агентска дейност, както и на бизнес комуникациите и етикета в туризма.

Езиковата компетентност на дисертанта също е впечатляваща. Освен майчиния си език, Вяра Белева владее отлично писмено и говоримо френски, руски и английски език, което е от съществено значение както при работата с различни публики, така и при социализацията на специфично културно наследство, каквито преобладаващо са обектите на резбарското и зографското изкуство в гр. Трявна.

Специално внимание изискват и организационните умения на дисертанта каквито са способностите ѝ за работа в екип, разработване и провеждане на дейности, насочени към създаване, предлагане, реализация и потребление на нови и съществуващи туристически продукти, както и за проектиране и изработване на материали за реклама на нови атрактивни и промоционални туристически продукти.

1.2. Публикации

Вяра Белева е автор на 11 статии повечето от които са по темата на дисертационния труд като например „Музеят – пазител на културни ценности или туристически продукт и има ли бъдеще миналото“, „Музеят – между традицията и новите технологии“, „Община Трявна и Специализиран музей – заедно за дестинация Трявна и нейното културно историческо наследство“, „Тревненската възрожденска къща – архитектура, интериор, дърворезбена украса“, „Социализация на музейните обекти през 21 век в контекста на новите форми за комуникация с публиката“ и „Социализацията на музеите и културния туризъм“.

2. Дисертационен труд

Дисертационният труд на Вяра Белева представлява интересна „сглобка“ на недвижимо културно наследство (преди всичко архитектурно наследство) в което се съхранява движимо културно наследство (музейни експонати преобладаващо на резбарското и зографското изкуство), чието опазване предполага нематериално културно наследство и по-конкретно знания и умения за традиционни занаяти, характерни за гр. Трявна и региона на Централна Северна България. Така „сглобената“ обектна област позволява да се демонстрира „силата“ на интегрираното опазване и консервация, но дисертанта (според мен основателно с оглед на нейния профил и професионален опит) се насочва към социализацията на музейните обекти в Трявна, осъзнавайки техния потенциал не само за градското и регионалното развитие, но и по отношение на националната културна идентичност.

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави и заключение като използваната литература включва 151 публикации, както и 68 приложения към текста, който е разгърнат на 312 страници.

В *Увода* са определени основната цел, задачите, обектът и предметът на изследването като се аргументира актуалността и значимостта на избраната тема, както и са представени работната хипотеза, подходите и използваните методи. Състоянието на изследванията по темата на дисертационния труд, което също присъства като „реквизит“ в тази част, изисква да се посочи, че наред с имена на известни изследователи на резбарското и зографското изкуство като Атанас Божков, Димитър Друмев и Асен Василиев или на възрожденската архитектура като Маргарита Коева и Николай Тулешков присъстват и изследователи на региона и на гр. Трявна, каквато е например Иванка Бонева (с.13 от дисертационния труд). Независимо, че не е изрично отбелязано в *Увода* са въведени и основни понятия като „места на памет“ (с.8 от дисертационния труд) и „социализация на културното наследство“ (с.15 от дисертационния труд).

В *Първа глава* подробно са разгледани националните и международноправни актове свързани с опазването на преди всичко на недвижимото културно наследство. Не са пропуснати ролята и значението на международни организации като например Съвета на Европа и ЮНЕСКО за приемането на стратегически документи и

международноправни актове в областта на недвижимите културни ценности, каквито са Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство, Конвенцията за защита на европейското архитектурно наследство, Рамковата конвенция за значението на културното наследство за обществото, Стратегията за културното наследство в Европа през XXI в., Международната харта за консервация и реставрация на паметници и Документа от Нара за автентичността. В рамките на тази глава е отделено специално внимание и на традициите в областта на опазването на архитектурните паметници в България, архитектурното наследство на Тревненската художествена школа, както и на тревненската жилищна архитектура през XIX в., които, освен регионална и национална значимост, демонстрират и изключителното богатство от различни видове културни наследства, културни ценности и носители на памет, намиращи се на територията на относително малък град, какъвто е Трявна.

Втора глава е посветена на музеите в Трявна, част от които се намират в емблематични сгради от периода на Българското Възраждане. Всяка от представените в дисертационния труд възрожденски къщи, освен архитектурна ценност, е и сградна инфраструктура за опазване и социализация на музейни обекти и експонати, придавайки допълнителна културна плътност на вече коментираното богатство от различни видове културни наследства, културни ценности и носители на памет на територията на град Трявна.

Последователно, систематично и в историческа дълбочина са представени Даскаловата къща, Славейковата къща, Старото школо, Райковата къща, Ангелкънчевата къща, както и Специализирания музей за резбарско и зографско изкуство и Музея „Тревненска иконописна школа“ като специално внимание е обърнато на техните постоянни експозиции. Прави впечатление изключително доброто и детайлно познаване както на музейните експозиции на изследваните музейни обекти, така и на техния потенциал за устойчиво развитие на град Трявна като туристическа дестинация, която разумно използва своето културно наследство.

Последното отбелязано не би могло да се осъществи, ако резбарското, зографското и архитектурното наследство на град Трявна не е добре социализирано. Това е темата на *трета глава* в която Вяра Белева представя и изследва „Проекти за социализация на музейните обекти в Трявна“. Прави впечатление направеното разграничение на социализацията от валоризацията, което е използвано като начин да

се прояви същността на социализацията и нейните отличителни характеристики чрез анализ на процеси, които взаимно се допълват в практиката (с.198-202 от дисертационния труд).

В рамките на трета глава е представено и постигнатото в социализацията и популяризирането на музейните обекти в Трявна чрез културни инициативи и събития, най-известните от които са „Европейска нощ на музеите и галериите“ и „Дните на Европейското културно наследство“. Изучаването на музейната публика и нейните интереси е друга посока на изследване на социализацията в дисертационния труд. Постигнатите резултати водят до „по-динамични контакти и по-атрактивни изложби и дейности за различни кръгове музейна аудитория“ (с.20 от Автореферата). Това е особено видимо при социализацията на културното наследство в условията на глобализация и нова информационна среда, което предполага използването на съвременни информационни и комуникационни технологии и модели, част от които са музеят като контактна зона, екомузееят и музеят на участието. Тяхното интегрирано действие в областта на културното наследство преосмисля социалната функция на музея, съобразявайки неговото развитие с новите предизвикателства и реалности.

Заключението очаквано предлага основните изводи от дисертационния труд, както и препоръки за социална и икономическа ефективност, постигана чрез социализация на културното наследство и неговото осъзнаване като ценност и същевременно като „икономически ресурс за развитие на културен туризъм“ (с.20 от Автореферата). Освен това реално са оценени ползите от дигитализацията на културното наследство за бъдещето на музеите в гр. Трявна като остават отворени въпросите за начините и средства чрез които този процес би могъл да бъде осъществен на територията на общината с оглед на коментираното богатство от различни видове културни наследства, културни ценности и носители на памет. Очакванията на дисертанта са свързани и с децентрализацията на управлението на културното наследство и деконцентрацията на културните институти, подкрепени от централните органи на власт с оглед постигането на по-ефективно управление в което активно участват и местните общности преди всичко в процесите по опазване и социализация на културни ценности, които са носители на памет.

3. Заключение

Дисертационният труд на Вяра Кирилова Белева е качествено осъществено изследване на социализацията на музейните обекти в гр. Трявна в което регионалният подход е комбиниран с добро познаване на националните и международноправните актове в областта на културно наследство. Социализацията е относително слабо изследвана тема в коментиранията област, особено когато е „проектирана“ на регионално и местно равнище. Дисертационният труд на Вяра Белева частично ревизира коментиранията състояние и има качествата да бъде успешно защитен. Авторефератът коректно отразява постигнатите резултатите и приносите на изследването.

Посочените в Автореферата научни и приложни приноси, както и вече отбелязаните качества на дисертационния труд, ми дават достатъчно основание да гласувам положително за присъждането на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки на Вяра Кирилова Белева.

1.08.2021 г.

г. София

проф. д. н. Иван Кабаков